

Conceptul de crestere economica. Dezvoltarea economica durabila

Sporirea avutiei nationale, a rezultatelor macroeconomice pe ansamblu si pe locuitor constituie una din preocuparile actuale ale factorilor de decizie din diferite si principalul obiect al investigatiilor si controverselor teoretice dintre economisti in perioada ultimelor decenii.

- Conceptul de crestere economica

In gandirea economica actuala sunt exprimate diferite puncte de vedere in legatura cu cresterea si dezvoltarea economica. Tinand seama de diferitele puncte de vedere cu privire la continutul cresterii economice, aceasta poate fi definita ca reprezentand procesul de sporire a dimensiunilor rezultatelor economice, determinat de combinarea si folosirea factorilor de productie si reliefate prin indicatori macroeconomici – produsul intern brut, produsul national brut si venitul national in termeni reali, atat pe total, cat si pe locuitor.

Cresterea economica zero, mentionata pentru prima oara intr-un raport catre Clubul de la Roma, reflecta situatia in care rezultatele economice si populatia totala sporesc in acelasi ritm, iar nivelul rezultatelor pe locuitor ramane constant. In planul politicii economice, cresterea economica zero este prezentata ca fiind singura reactie sociala normala fata de caracterul tot mai restrictiv al resurselor si de deteriorarea echilibrului ecologic.

Cresterea economica negativa reflecta situatia in care rezultatele macroeconomice pe locuitor au o tendinta de scadere, mentinandu-se sub control o serie de corelatii fundamentale de echilibru, cu compromisuri acceptabile pe planul eficientei economice si al nivelului de trai. Ea reprezinta, pe planul politicii economice, legitimarea unei stari de fapt sau a unei perspective nefavorabile.

Cele trei sensuri ale cresterii economice sunt surprinse in anumite sisteme de gandire prin notiunea de reproducție sociala (simpla, largita, restransa).

Prin urmare, raportul dintre cresterea economica si dezvoltarea economica este ca de la parte la intreg. In aceasta situatie, orice dezvoltare economica presupune si o crestere economica, dar nu orice crestere economica inseamna si dezvoltare economica. Dezvoltarea economica, pe langa cresterea economica, isi asociaza si modificari structural-calitative in economia nationala si calitatea vietii oamenilor. Conceptelor de crestere economica si dezvoltare economica li se asociaza cel de progres economic. Acesta evidentiaza specificul si sensul dezvoltarii din fiecare etapa, in comparatie cu etapele anterioare, si constituie suportul unei viziuni optimiste asupra evolutiei societatii in perspectiva.

- Dezvoltarea economica durabila

Ca forma de manifestare a dinamicii macroeconomice, dezvoltarea economica presupune un ansamblu de transformari cantitative, structurale si calitative, atat in economie, cat si in cercetarea stiintifica si tehnologiile de fabricatie, in mecanismele si structurile organizatorice de functionare a economiei, in modul de gandire si comportamentul oamenilor. In acest context, apare conceptul de dezvoltare economica

durabila, ce reprezinta acea forma de dezvoltare economica in cadrul careia se urmareste ca satisfacerea cerintelor prezente de consum sa nu compromita sau sa prejudicieze pe cele ale generatiilor viitoare.

Raportul Mondial al Dezvoltarii Umane (1996), elaborat sub egida Programului Natiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), sintetizeaza patru componente esentiale ale paradigmei dezvoltare durabila:

- a) Productivitatea: populatia trebuie sa-si sporeasca productivitatea si sa participe deplin la procesul de generare a veniturilor, cresterea economica reprezentand un subsistem al modelelor de dezvoltare umana;
- b) Echitatea: populatia trebuie sa aiba acces echitabil la optiuni;
- c) Durabilitatea: accesul la optiuni trebuie asigurat nu numai pentru generatiile prezente, ci si pentru generatiile viitoare. Toate formele de capital – fizic, uman si mediu – trebuie sa fie reintregite;
- d) participarea: omul trebuie sa participe deplin la deciziile si la procesele care ii modifica viata. Pentru realizarea conditiilor de compatibilitate a celor patru cerinte, strategia dezvoltarii durabile include, ca un element esential, simultaneitatea progresului in toate cele patru dimensiuni.

Obiectivul general al dezvoltarii durabile este de a gasi un optim de interactiune si compatibilitate a patru sisteme: economic, uman, ambiental si tehnologic, intr-un proces dinamic si flexibil de functionare. Nivelul optim corespunde acelei dezvoltari de lunga durata care poate fi sustinuta de catre cele patru sisteme. Cerintele minime pentru realizarea dezvoltarii durabile includ:

- redimensionarea cresterii economice, avand in vedere accentuarea laturilor calitative ale productiei;
- eliminarea saraciei in conditiile satisfacerii nevoilor esentiale: un loc de munca, hrana, energie, apa, locuinta si sanatate;
- asigurarea cresterii populatiei la un nivel acceptabil (reducerea cresterii demografice necontrolate);
- conservarea si sporirea resurselor naturale, intretinerea diversitatii ecosistemelor, supravegherea impactului dezvoltarii economice asupra mediului;
- reorientarea tehnologica si punerea sub control a riscurilor acesteia;
- descentralizarea formelor de guvernare, cresterea gradului de participare la luarea deciziilor privind mediul si economia.

Din sfera larga a optiunilor posibile, trei sunt considerate esentiale: longevitatea, educatia si standardul de viata. Acestea stau la baza indicelui dezvoltarii umane (IDU) care ofera o masura simplificata, dar utila, a unei realitati complexe. Indicatorii utilizati la calcularea IDU sunt: speranta de viata, gradul de alfabetizare si gradul de cuprindere in invatamant, ce reflecta nivelul de educatie, PIB pe locuitor, ca masura a standardului de viata. Dezvoltarea durabila nu este un scop in sine, ci un mijloc pentru a stimula progresul tehnic si economic, prin distribuirea mai echitabila a efectelor sale asupra generatiilor prezente si viitoare.

Recunoasterea dependentei dezvoltarii economice de resursele naturale si starea lor fizica si formularea conceptului de dezvoltare au loc in cadrul unei confruntari indelungate intre diferite conceptii privind protectia mediului natural, din care mentionam: conceptia geoconcentrica, cea biocentrica si cea antropocentrica.

Conceptia geocentrica face din protectia Terrei, a factorilor naturali, un scop in sine, pamantul urmand a fi aparat fara rezerve. In aceasta conceptie, omul este doar unul din elementele ce se cer conservate pentru ca natura sa ramana neatinsa in puritatea ei. O asemenea conceptie a condus la ideea de crestere economica zero. Conceptia biocentrica aseaza in centrul preocuparilor ecologice organismele vii, indeosebi formele de viata nonumane. Se pretinde ca omul sa nu intervina in viata speciilor decat in scopul protejarii lor. Conceptia antropocentrica are ca punct de sprijin ideea conform careia totul trebuie subsumat trebuintelor crescande si tot mai diverse ale oamenilor. Desigur, a considera ca omul are dreptul sa faca orice constituie o grava eroare.

Retinand elementele comune, rationale si utile ale acestor trei conceptii privind protectia mediului natural, se poate ajunge la una generalizatoare – conceptia reconcilierii omului cu natura si cu sine insusi. Acest concept presupune respect fata de legile naturii in activitatea economica, respect pentru echilibrul ecologic, pentru sanatatea Terrei, pentru progresul social. O asemenea conceptie conduce la prevenirea deteriorarii conditiilor de mediu, care este pe deplin posibila, in conditiile compatibilitatii dintre dezvoltarea productiei si mediul inconjurator.

- Ecodezvoltarea

Notiunea de ecodesvoltare a fost introdusa, in 1972, de catre Maurice Strong, secretar general al Conferintei de la Stockholm asupra mediului, castigand tot mai mult teren, pana in prezent. Ideea de ecodesvoltare orienteaza cercetari si inspira proiecte concrete ale PNUD si alte programe ale organizatiilor specializate de pe langa ONU. Dezvoltarea ecologica sau ecodesvoltarea reprezinta cresterea economica in stransa corelatie si interconditionare cu legile mediului ambiant, ale echilibrului ecologic. Ecodesvoltarea este orientata spre satisfacerea unor cerinte practice concrete, dar si de lunga durata, propunand armonie si complexitate, excluzand orientarea unilaterala spre o ramura sau alta a industriei.

In cadrul strategiei de ansamblu privind politicile de protectie a mediului, in prezent, se disting urmatoarele obiective:

- a) stabilizarea populatiei lumii, cu o legislatie destinata sa creeze in fiecare din tarile lumii conditii necesare pentru asa zisa tranzitie demografica – trecerea de la un echilibru dinamic, cu rata ridicata a natalitatii si mortalitatii, la un echilibru stabil, cu rate de natalitate si mortalitate scazute;
- b) crearea si dezvoltarea rapida a unor tehnologii corespunzatoare ecologic – special, in domeniul energiei, transportului, agriculturii, constructiei de locuinte proceselor de fabricatie - capabile sa se adapteze la progresul economic fara sa degradeze mediul;
- c) realizarea unor transformari radicale prin care sa se masoare impactul deciziilor economice asupra mediului, consecintele ecologice atat in alegerea pietelor indivizilor sau companiilor, cat si in optiunile macroeconomice mai largi, ale natiunilor;
- d) negocierea si aprobarea unor noi acorduri internationale, prin care sa se asigura cadrul legislativ, interdictii speciale, mecanisme de constrangere, planificare operativa angajamente reciproce, penalizari etc.; aceste acorduri trebuie sa fie sensibile la marile decalaje de capacitate si necesitate intre natiunile nedezvoltate si cele dezvoltate;
- e) stabilirea unui plan de cooperare pentru educarea populatiei lumii asupra problemelor globale de mediu; supravegherea constienta a starii mediului si o conlucrare la nivel international.

- Factorii de crestere economica

Factorii care intervin în funcționarea economiei naționale și care se manifestă prin rezultatele macroeconomice sunt implicați direct sau indirect în procesul creșterii economice. Factorii cu acțiune directă, ce determină creșterea economică, sunt: factorul uman (resursele de muncă), factorul material (resursele naturale și echipamentele de producție acumulate), progresul tehnic sau tehnologic, factorul informațional etc. Există și factori cu acțiune indirectă (mediată) cum sunt: cererea agregată, respectiv capacitatea de absorbție a pieței interne, rata investițiilor, cheltuielile de cercetare-dezvoltare, politica financiară, monetară, bugetară și fiscală a statului, schimburile internaționale, politica ecologică, migrația forței de muncă și a capitalului etc.

- Tipuri de creștere economică Acțiunea factorilor de creștere economică pune în evidență anumite posibilități de combinare a diferitelor laturi ale acestor factori, în variante cunoscute sub denumirea de tipuri de creștere economică. În esență, conceptul tip de creștere economică exprimă caracteristica dominantă a procesului de creștere economică, determinată de contribuția factorilor la realizarea creșterii economice, ritmul de creștere a indicatorilor agregați pe locuitor, compatibilitatea efectelor economice cu cele sociale și ecologice etc. Potrivit acestor criterii, creșterea economică poate să fie: extensivă sau intensivă.

Tipul extensiv de creștere economică se caracterizează prin contribuția preponderentă a laturilor cantitative ale factorilor direcți la formarea sporului produsului național brut (PNB). Având în vedere raritatea resurselor, influența creșterii dimensiunilor cantitative ale factorilor în procesul economic este limitată în timp și spațiu. Tipul extensiv de creștere caracterizează țările care, în trecut sau în prezent, înregistrează un nivel economic scăzut, incapabil să asigure satisfacerea cererii agregate a pieței și să valorifice superior, într-o structură complexă, resursele naționale. Acest tip de creștere presupune acumulări sustinute, un amplu efort investițional.

Tipul intensiv de creștere economică se definește prin faptul că cea mai mare parte a sporului de rezultate macroeconomice se datorează laturilor calitative ale factorilor de creștere, mării eficienței utilizării lor. Acesta este propriu economiilor avansate, cu o structură diversificată, capabile de a genera și absorbi progres tehnologic, și în care acționează mecanisme economice prin care se stimulează latura calitativă, a resurselor. Creșterea de tip intensiv poate să se autoîntrețină și să se autoacționeze prin efecte de conexiune inversă pozitivă.

Tipul de creștere intensivă succede, în principiu, celui de creștere extensivă. În teoria și în practica economică se întâlnește și tipul intermediar de creștere economică, ce caracterizează situația în care laturile cantitative și cea calitativă au contribuții aproximativ egale la obținerea sporului de rezultate macroeconomice.